

6. PROCES: UITVOERINGSFASE

Ook in de uitvoering kan een zorgvuldig proces helpen om groenblauwe oplossingen met succes voor elkaar te krijgen. Hoe neem je de tijd om belangen en meningen op te halen maar toch binnen afzienbare tijd de schop in de grond te krijgen?

Hoe pak je het uitvoeringsproces aan?

Dit hoofdstuk gaat in op processen voor de concrete uitvoering van groenblauwe oplossingen. Er is dan al besloten om het groen rond een bepaald complex aan te pakken (zie Hoofdstuk 5). Met een zorgvuldig proces kan een doordacht groenontwerp gemaakt worden dat bijdraagt aan klimaatadaptatie, gezondheid & welzijn van bewoners, en natuurdoelen.

In dit hoofdstuk beschrijven we eerst drie methoden om de concrete doelen voor een specifiek complex vast te stellen. Daarna geven we een korte beschrijving van de handvatten bij dit hoofdstuk die dieper op een aantal onderwerpen ingaan.

Er zijn drie methoden om de doelen van de vergroeningsoperatie vast te stellen:

1. Behoeften en meningen van bewoners ophalen
2. Ruimtelijke schouw voor problemen en kansen
3. Analyse in de Klimaat Effect Atlas

Door de resultaten van deze drie methoden te combineren kan een integraal ontwerp worden gemaakt, dat meerdere doelen tegelijk zal dienen.

*Groenontwerp dat door bewoners van Staedion is gekozen voor uitvoering.
(Ontwerp: Niels van Duivenvoorde)*

Behoeften en meningen van bewoners ophalen

Na een besluit om een bepaald complex aan te pakken kunnen de bewoners op de hoogte gebracht worden van het voornemen. Dit kan via de gebruikelijke kanalen zoals een brief, een berichtenbord in de hal en een website. Het is prettig voor bewoners om van tevoren te weten waarom onbekenden de tuin komen bekijken.

Om de verwachtingen te managen is het handig om al een globale tijdsplanning voor het project klaar te hebben. Dan verwachten bewoners niet dat morgen de schop al in de grond gaat maar zijn ze ook niet verbaasd als het nog een jaar duurt. In de eerste informatiebrief kan al aan hun betrokkenheid gewerkt worden door ze te vragen hun visie en wensen over de tuin aan de corporatie te laten weten. Zelfs als hier niet meteen een reactie op komt, heeft het zin om ze daartoe uit te nodigen.

Bewoners van sociale woningbouw zijn vaak terughoudend en moeten meerdere keren om hun mening worden gevraagd voordat ze die gaan geven. In sommige complexen is een huurderscommissie actief die snel betrokken kan worden. Later in dit hoofdstuk wordt handvat 6.2 geïntroduceerd dat uitgebreider ingaat op de consultatie van bewoners.

Voeren van duiven door de ene bewoner kan tot overlast leiden voor andere bewoners

Ruimtelijke schouw voor problemen en kansen

Een ruimtelijke schouw wil zeggen dat een groepje vertegenwoordigers van de corporatie door de tuin loopt en rondom het complex gaat kijken. Benodigde afdelingen zijn in elk geval technisch beheer en sociaal beheer van de corporatie. Daarnaast kan een (externe) deskundige op het gebied van groen en klimaat meelopen. Wellicht willen ook leden van de huurderscommissie mee.

Doel is zowel problemen als kansen te signaleren voor biodiversiteit, klimaatadaptatie en gezondheid. Problemen zijn bijvoorbeeld onnodige versterking, verwaarloosde hoekjes, ongedierte, afval en gebrek aan visuele kwaliteit. Kansen zijn bijvoorbeeld bestaande bomen die koelte bieden, plekken waar regenpijpen afgekoppeld kunnen worden, en aansluiting op het openbaar groen van de gemeente.

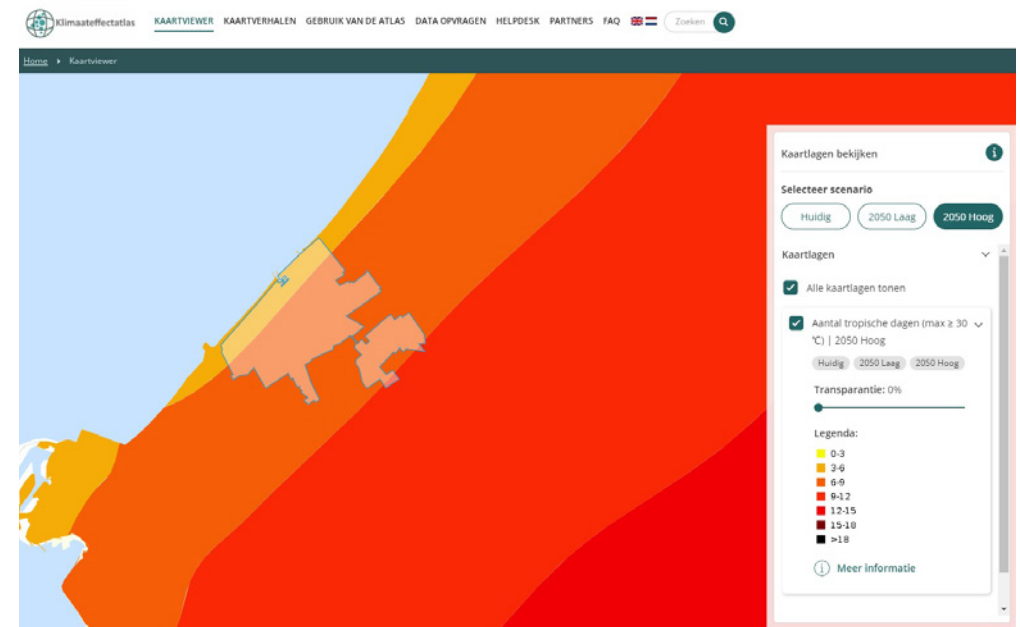

Geveltuinen kunnen verwaarloosd raken

Klimaat Effect Atlas

De Klimaat Effect Atlas laat zien welke klimaatproblemen een wijk in de toekomst kan verwachten: <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/> De Klimaat Effect Atlas brengt de gevolgen in kaart in vier thema's: wateroverlast, droogte, hitte en overstroming. Op de website kunnen heel veel gegevens op een kaart worden geraadpleegd. Er zijn basiskaarten met bijvoorbeeld bodemgegevens, kaarten van het toekomstige klimaat, en kaarten van impacts, zoals het risico op wateroverlast, of hittestress door warme nachten. Er is een handleiding beschikbaar, en een helpdesk die vragen kan beantwoorden en die kan helpen bij het raadplegen van de kaart.

Sommige gemeenten, provincies en waterschappen hebben een lokale klimaatatlas laten maken (bijvoorbeeld Amsterdam, Den Haag en Maastricht). Alle Nederlandse gemeenten hebben aan een klimaatstresstest gewerkt in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Zij kunnen ook helpen bij het signaleren van lokale risico's.

Aantal tropische dagen in Den Haag en omgeving in 2050 volgens de Klimaat Effect Atlas (afbeelding: Klimaat-effectatlas Viewer)

Handvatten

Hieronder volgt een korte introductie van de handvatten die bij hoofdstuk 6 horen. Deze handvatten zijn op de website los te downloaden.

6.1 Samenwerking

In groenblauwe oplossingen komen de groene buitenruimte en de gezondheid van de bewoners bij elkaar. Daaraan werken betekent interne samenwerking tussen afdelingen beheer vastgoed, beheer buitenruimte en sociaal beheer. Als die werelden bij elkaar komen ontstaan gemakkelijk misverstanden en irritaties. In dit handvat staan valkuilen en tips om ze te vermijden.

6.2 Bewoners betrekken

Bewoners in sociale woningbouw hebben niet het gevoel dat de binnentuin van hen is; zelfs wanneer deze afgesloten is en zij een sleutel krijgen. Op uitnodigingen om mee te denken reageren ze terughoudend. Soms is de relatie tussen bewoners en corporatie verstoord. Dan is het verleidelijk om zonder de bewoners besluiten te nemen en aan de slag te gaan.

Wanneer bewoners niet worden betrokken zullen ze ook weinig gebruik van de nieuwe tuin maken. Een sociaal proces op gang brengen en wensen van de bewoners opnemen in het ontwerp is nodig. Hierdoor zal hun gevoel van eigenaarschap en veiligheid groeien. Dit handvat laat zien hoe het vertrouwen geleidelijk opgebouwd kan worden. Diverse werkvormen geven iedereen een kans om mee te doen.

Bewoners zijn door Staedion uitgenodigd om uit drie tuinontwerpen te kiezen

6.3 Moodboard beeldmateriaal

Een bekende techniek in de ontwerperswereld is het maken van moodboards. Een beeld zegt meer dan duizend woorden. In een omgeving met grote cultuurverschillen kan het helpen om aan de hand van foto's over een tuin te praten.

Dit document bevat veel beeldmateriaal over alle thema's die in een tuin van belang kunnen zijn. Door het uit te printen en ermee te knippen en plakken kunnen bewoners samen een moodboard samenstellen.

Moodboard voor een tuin

6.4 Aan de slag met de hovenier

Meestal zal de woningcorporatie aanleg en beheer van tuinen aan een hovenier uitbesteden. Wat mag je van een hovenier verwachten en welke onderwerpen komen daarbij aan bod? Hoveniers hebben kennis over klimaatadaptatie, biodiversiteit en functioneel tuinontwerp. Zij kunnen helpen bij het juiste plantenassortiment en zorgen voor (kosten)effectief beheer. Het groen zal meer moeten bijdragen aan gezondheid en welzijn van de bewoners. De hovenier denkt daarom ook mee over bewonersparticipatie.

Hoveniers hebben kennis over verschillende functies van groen

6.5 en 6.5a Berekenen waterbergingsopgave en maatregelen

Er zijn allerlei technische oplossingen voor waterbeheer en waterberging. Of ze helpen hangt af van de bodemsoort, afmetingen van tuin en gebouwen, en de afmetingen van de oplossingen. Met deze rekentool plus handleiding kun je van tevoren nagaan welke combinatie van maatregelen gaat helpen tegen wateroverlast. De rekentool geeft ook een indicatie van de kosten. 6.5 is de handleiding (PDF) en 6.5a is een excel sheet.

Invoer locatiegegevens
Op dit tabblad wordt gevraagd locatiegegevens in te vullen die relateren aan oppervlakken die nodig zijn voor het uitrekenen van de praktische hoeveelheid water dat verwacht mag worden.
Vul de volgende gegevens in:

Het oppervlak van de daken:
Dak 1: 1000 m²
Dak 2: 600 m²
Dak 3: 500 m²
Dak 4: 400 m²
Dak 5: 0 m²
Totaal: 2500 m²

Hiervoor kan de tool in Google Earth gebruikt worden (<https://www.google.nl/intl/nl/ee>)
Zoek het betreffende terrein met de zoekfunctie:
Meet de oppervlakten met de meetfunctie:

Vul hieronder het percentage van het dak dat niet bezet is door constructies (installaties, schoorstenen, obstakels), dit is het oppervlak dat beschikbaar is voor maatregelen (hierbij is een Beschikbaarheidsfactor: %

Het oppervlak van de tuinen:
Het model richt zich op de algemene wateropgave met een aanname dat het water van de voortuinen op het riool afstroomt. Neem hiervoor dus alleen de oppervlakken van de achtertuinen.
Tuin 1: 600 m²
Tuin 2: 1200 m²
Tuin 3: 900 m²
Tuin 4: 0 m²
Tuin 5: 0 m²
Totaal: 2700 m²

Gebruik hiervoor de meet tool van Google Earth indien nodig.

Vul hieronder het percentage in van de tuinen dat verhard is (hierbij is een schatting voldoende):
Verhardingsfactor: %

*Rekentool wateroverlast
(Ontwerp: Elmo van den Beld)*

6.6 Aanpak plaagsoorten

Bij plannen voor vergroenen ontstaat vaak bezorgdheid over plaagsoorten: komt er door het water een muggenplaag? Of komt er door meer groen een rattenplaag? Meestal is het groen niet de oorzaak van plagen, maar de aanwezigheid van voedsel en verwarmde schuilplekken. Dit overzicht laat zien hoe meer variatie juist kan helpen om plagen te voorkomen.

6.7 Praktische handleiding interviews

Interviewen is een methode om meningen en ideeën bij bewoners op te halen. Hoe pak je dit efficiënt aan? Hoeveel tijd moet je inplannen, hoe voorkom je sturende vragen, en welke tools kun je gebruiken bij de analyse? Deze handleiding beschrijft alle stappen van voorbereiding tot aan analyse en rapportage op een praktische manier.

Met bewoners praten over ontwerp opties

Colofon

Dit hoofdstuk is onderdeel van de Groencatalogus Sociale Woningbouw, het eindproduct van het Topsector project Prettig Groen Wonen. Het project liep van 1 maart 2019 t/m 31 december 2021. Het is gefinancierd door Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen, de gemeente Den Haag en de woningcorporaties Staedion, Vestia en Haag Wonen. Projectpartners waren Wageningen Environmental Research (onderdeel van de WUR), het Wellantcollege in Rijswijk (nu onderdeel van Yuverta) en Van Hall Larenstein in Velp.

Auteur: Judith Klosterman, Robbert Snep

Illustraties en vormgeving: Ineke Weppelman

Foto's: Judith Klostermann, tenzij anders vermeld.

Teksten en afbeeldingen uit dit document mogen gebruikt worden met bronvermelding na overleg met de auteurs (robbert.snep@wur.nl, judith.klostermann@wur.nl, ineke.weppelman@wur.nl).

Dit document en alle andere onderdelen van de Groencatalogus Sociale Woningbouw zijn [hier](#) te vinden, op de website van het project Prettig Groen Wonen. Zie ook het webadres onderaan deze pagina.

15 december 2021, Wageningen

